

Vartotojų apsaugos paskaitos

Dr. Danguolė Bublienė

5 tema. Vartojimo sutartis

- o Vartojimo sutarties samprata. Vartojimo sutarties skirtumai nuo komercinės sutarties.
- o Vartojimo sutarties sudarymo ypatumai. Viešųjų vartojimo sutarčių sudarymo ypatumai.
- o Vartojimo sutarties standartinės sąlygos.
- o **Nesąžiningos sutarties sąlygos.**
Sąžiningumo kriterijai. Juodasis ir pilkasis sąrašai. Nesąžiningų sutarčių sąlygų kontrolė (negatyvi, pozityvi).
- o Vartojimo sutarties aiškinimo ypatumai

Sutarties sąlyga (I)

- o Sutartis nustato, kad „Užsakovas turi teisę reikalauti pakeisti nekokybiškas prekes bei pašalinti prekės kiekio trūkumus, o esant reikalui įvykdyti prekės garantinį aptarnavimą“. Kitos teisės vartotojui nusipirkus nekokybišką prekę nėra numatytos.
- o Sąlyga nesąžininga???

Sutarties sąlyga (II)

- o Sutartis nustato, kad „Prekei nustatyta 3 metų garantija. Užsakovas garantijos galiojimo 2 metų laikotarpyje turi teises numatytas Civiliniame kodekse, o per trečius garantijos galiojimo metus *Užsakovas turi teisę reikalauti pakeisti nekokybiškas prekes bei pašalinti prekės kiekio trūkumus, o esant reikalui įvykdyti prekės garantinį aptarnavimą*“.
- o Sąlyga nesąžininga???

Nesąžiningų sąlygų reguliavimas

- o 1993 m. balandžio 5 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse
- o CK 6.188 straipsnis

NSD tikslai (I)

- o Sutarties dėl Europos Bendrijos įsteigimo 100a str., kurio tikslas yra sukurti vieningą vidaus rinką
- o Verslininkų pasitikėjimas
- o Vartotojų pasitikėjimas

NSD tikslai (II)

- o Materialinės direktyvos nuostatos
- o visų pirma ir svarbiausia direktyva siekia suformuluoti Europos sąžiningumo koncepciją, nustatydamą bendrąjį sąžiningumo reikalavimą ir specialųjį sąžiningumo reikalavimą
- o nustato skaidrumo principą ir jo pažeidimo pasekmes: sutarties aiškinimo principą
- o trečia, direktyva numato teises nesąžiningumo pasekmes (jos susijusios tiek su private teise, tiek su viešąja teise)
- o numato pareigą valstybėms narėms nustatyti organizacines ir kitas priemones, užtikrinančias geresnę vartotojų apsaugą nuo nesąžiningų sutarčių sąlygų

Tradicioninis sutarčių teisės požiūris

- o Šalių autonomijos principas: sutarties šalių laisva valia; šalys yra lygiateisės; turi galimybes derėtis individualiai dėl sutarties sąlygų
- o Principas pacta sunt servanda

Nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse kontrolės *raison d'être*

- o “Nevienodos derybinės galios” koncepcija 1960 ir 1970 metais tapo pagrindu reguliuoti nesąžiningas sutarčių sąlygas
- o Vartotojo pasirinkimas dažnai apribojamas iki „*taking it*“ arba „*leaving it*“
- o Vartotojo informacijos trūkumas

Nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse kontrolės *raison d'être* II

- o Nelygiavertės derybinės galios koncepcija buvo analizuojama ir ekonominiu aspektu - laikoma, kad nėra jokios problemos naudojant standartines sutarčių sąlygas
- o Ekonominis požiūris atspindi
 - o XIX a. paplitusią *laissez-faire* filosofiją (ekonominio liberalizmo filosofija) arba dar kitaip vadinamą rinkos – individualistų ekonomikos teoriją, skelbiančią, kad teisė turi kiek įmanoma mažiau kištis į žmonių gyvenimą
 - o ‚nematomos rinkos rankos‘ - ‚*invisible hand of the market*‘ idėja, reiškiančią, kad pati rinka gali susireguliuoti ir kad patys rinkos dalyviai gali surasti jiems reikiamus sprendimus

Nesąžiningų sąlygų kontrolės mokyklos (modeliai)

- o Sutarties išlaidų teorija (*transaction costs theory*)
- o Piktnaudžiavimo teorija (*abuse theory*)
- o Šiaurės šalių nesąžiningų sutarčių sąlygų kontrolės modelis - tam tikras abiejų teorijų mišinys, pagal kurį yra reguliuojamos visos nesąžiningos sąlygos: tiek individualiai suderėtos, tiek standartinės sutarčių sąlygos ir tiek komercinėse sutartyse, tiek vartojimo sutartyse

NSD TAIKYMAS *RATIONE PERSONAE* IR *RATIONE MATERIAE*

- o Ratione personae
 - o Taikymas tik vartojimo sutartims
- o Racione materiae
 - o Taikymas sutarčių atžvilgiu
 - o Taikymas tik individualiai nesuderėtų sutarčių atžvilgiu
 - o Ribotas taikymas pagrindinių sutarčių sąlygų atžvilgiu
 - o Ribojimai taikymui dėl nuostatų, atspindinčių teisės aktų privalomąsias nuostatas

Taikymas tik sutarčių atžvilgiu(I)

- o nėra taikoma kitiems teisiniams institutams, pvz., vienašaliams sandoriams, deliktinei atsakomybei
- o Sutarties samprata nėra apibrėžta Nesąžiningų sąlygų direktyvoje
- o *Jacob Handte & Co. GmbH. Traitements Mécano-chimiques des Surfaces* sprendime ETT konstatavo, kad teiginys „dalykas, susijęs su sutartimi“ neapima situacijos, kurioje nebuvo vienos šalies laisvai priimtos pareigos kitos šalies atžvilgiu.

Taikymas tik sutarčių atžvilgiu(II)

- o Tam tikri atvejai turėtų patekti į NSD taikymą:
- o vienašaliai pareiškimai (vienašalius valios išreiškimus) sutarties sudarymo procese, pvz., pardavėjo atstovo pareiškimus,
- o NSD priede nustatytame nesąžiningų sąlygų sąraše yra minimas vartotojo sutikimas, kuris būtų laikomas vienašaliu sandoriu, tačiau manytina jam turėtų būti taikomi direktyvos nuostatų reikalavimai
- o kolektyvinės sutarties sąlygų kontrolės atveju turėtų būti taikomos NSD nuostatos
- o ETT praktika, kuri Briuselio konvencijos taikymo tikslais sutarčiai priskyrė ir pažadą įteikti prizą (sumokėti tam tikrą sumą kaip prizą), kai yra perkamas tam tikras kiekis prekių (*Rudolf Gabriel* sprendimas), taip pat taikant vartotojų apsaugos direktyvą - priskyrė garantijos sandorį

Taikymas tik individualiai nesuderėtų sutarčių atžvilgiu I

- o Netaikoma individualiai suderėtų sąlygų atžvilgiu
- o „Sąlygos, kurios nėra individualiai suderėtos“:
 - o sąlyga turi būti parengta iš anksto
 - o vartotojas negali daryti įtakos sąlygos esmei
- o Derybos: faktinė vartotojų įtaką sutarties sąlygoms ar tikslus ir platus vartotojo supratimas?

Taikymas tik individualiai nesuderėtų sutarčių atžvilgiu

- o Taikoma
 - o visoms sutartims – žodinėms, rašytinėms
 - o nepriklausomai nuo to, ar pats standartinių sąlygų naudotojas suformulavo sutarčių sąlygas, ar jas suformulavo tretieji asmenys, o verslininkas jas tik naudojo
 - o Standartinėms sutartims, standartinėms sutarčių sąlygoms, kitoms iš anksto parengtoms sutarčių sąlygoms
- o Įrodinėjimo pareiga - verslininkui

Ribotas taikymas pagrindinių sutarčių sąlygų atžvilgiu (I)

- o Pagrindinės (esminės) sutarties nuostatos (*core provisions of contract, Kernbestimmungen*) - sąžiningumo vertinimas nėra susijęs nei su **pagrindinio sutarties dalyko apibrėžimu**, nei su **kainos ir atlygio adekvatumu** mainais suteiktoms paslaugoms ar prekėms
- o Vertinamos tik neskaidrumo atveju

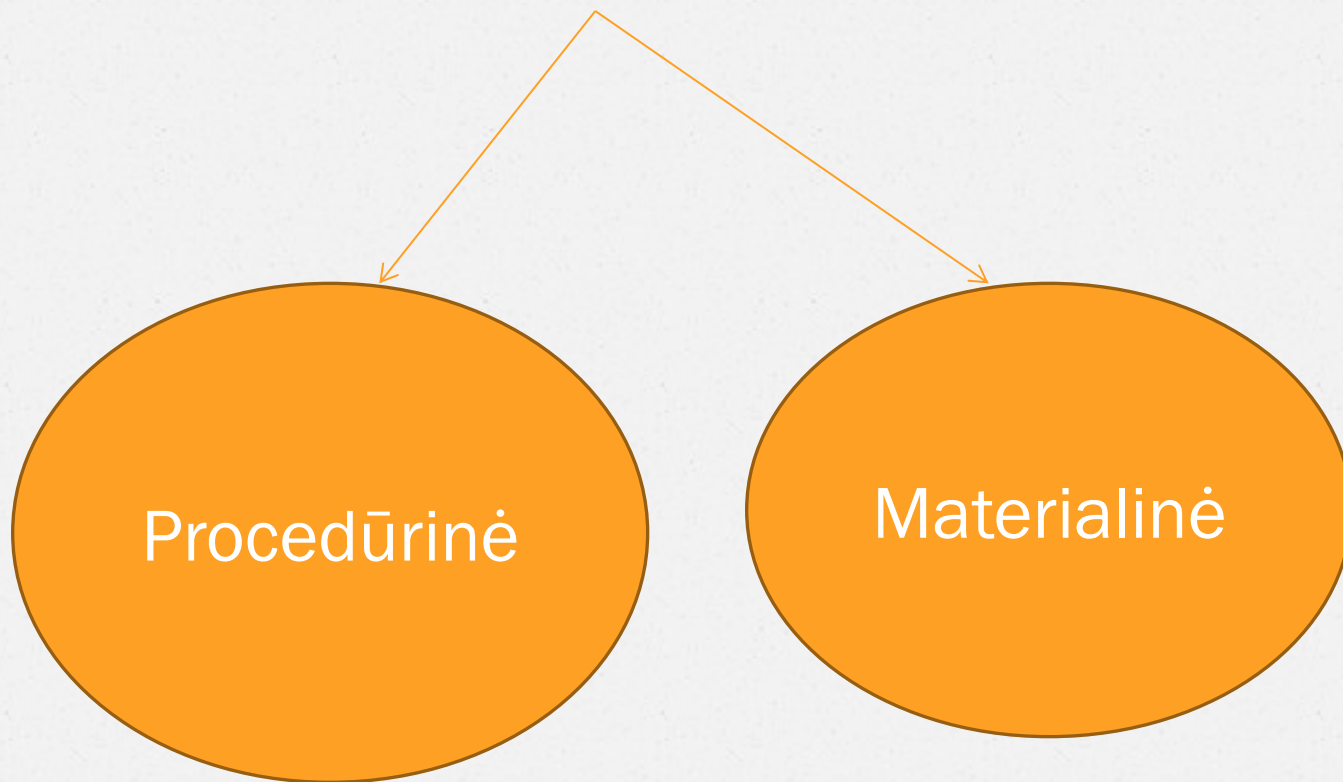
Ribotas taikymas pagrindinių sutarčių sąlygų atžvilgiu (II)

- o Sąvoka neaiški
 - o Teisinėje literatūroje nuomonė, kad pagrindinių sutarties dalyku laikomos prekės ir paslaugos rūšis, kokybė, dydis ir jos kaina, taip pat sutarties tikslas, kuris nustatomas per pagrindinių pareigų turinį ir sutarties rūšį, o taip pat ir šalių apibūdinimas
 - o ETT nėra išreiškęs nuomonės
 - o *Cofidis SA v Jean – Lois Fredout* byloje Generalinis Advokatas Tizzano kredito sutarties finansinei sąlygai prilygino – sutartines palūkanas, palūkanas už pavėluotus mokėjimus, o taip pat sutartinę baudą, kartu teigdamas, kad finansinė sąlyga kredito sutartyse yra pagrindinė sutarties sąlyga
- o Problema - „geresnė sutartis“ kainuoja daugiau, „blogesnė – mažiau“?

Ribojimai taikymui dėl nuostatų atspindinčių privalomąsias įstatymų nuostatas

- NSD 1 str. 2 d. nustato dvejopą netaikymo sritį:
 - NSD netaikoma sutarčių sąlygoms, atspindinčioms įstatymų ar kitų teisės aktų privalomąsias nuostatas
 - NSD netaikoma sutarčių sąlygoms atspindinčioms tarptautinių konvencijų, prie kurių yra prisijungusios valstybės narės ar Bendrija nuostatas ar principus, ypač transporto srityje
- Privalomosios įstatymų ar kitų teisės aktų nuostatos – imperatyviosios nuostatos, dispozityviosios nuostatos, teismo precedentas, valstybinių institucijų patvirtintos standartinės sutarčių sąlygos
- Taikoma skaidrumo požiūriu

Nesąžiningų Sąlygų Kontrolė

Procedūrinė kontrolė

- o Skaidrumo principas - procedūrinė ir sutarties turinio kontrolė?
- o Skaidrumo principo santykis su vartotojo teise į informaciją
- o Skaidrumo principo elementų – aiškumo ir suprantamumo – turinys
- o Vartotojo standartas sprendžiant, ar sutarties sąlygos yra skaidrios?

Skaidrumo principo pažeidimo teisinės pasekmės

- o Sutarčių interpretavimo taisyklė - *in dubio contra stipulatorem*
- o NSD - atsiradus abejonių dėl sąlygos reikšmės, aiškinama vartotojo naudai (5 str.)
- o Kolektyvinių interesų gynimui – netaikoma (ETT 2004 m. rugsejo 9 d. sprendimas byloje C-70/03 *Commission of the European Communities v. Kingdom of Spain*)
- o Italijoje, Anglijoje ir Vokietijoje kolektyviniuose ginčuose taisyklė *in dubio contra stipulatorem* taisyklė apsiverčia - taikoma ne vartotojui palankiausia aiškinimo taisyklė, bet vartotojui nepalankiausia aiškinimo taisyklė

Materialinė kontrolė (kriterijai)

Bendrasis

Specialusis

Bendrasis

Prieštaravimas geros valios
(sąžiningumo) reikalavimams
*contrary to the requirement of
good faith*

Pavyzdinių
nesąžiningų sąlygų
sąrašas

Specialusis

Ryškus neatitikimas tarp iš
sutarties kylančių šalių teisių
ir pareigų

Formalus

Materialus

Nesąžiningų sąlygų sąrašas (I)

- o Vertintinas kaip detalizuojantis bendrąjį sąžiningumo kriterijų - *good faith* principą arba kitaip variant - būdas apibrėžti *good faith* reikalavimą per *Fallgruppenbildung* arba *case grouping* metoda, kai yra grupuojamos bylos dėl *good faith* principo taikymo
- o „Juodasis“ sąrašas - sąlygų sąrašas, į kurį patekusios nesąžiningos sąlygos automatiškai laikomos nesąžiningomis – sąlygų nesąžiningumo nereikia įrodinėti?
- o „Pilkasis“ sąrašas – sąlygų nesąžiningumą reikia įrodinėti?

Nesąžiningų sąlygų sąrašas (II)

- o NSD nustatytas „orientacinis“ (indicative, Hinweis) sąrašas
- o ETT 2002 m. gegužės 7 d. sprendimas byloje *C-478/99 Europos Komisija v Švedijos Karalystė (2002)* (NSD 3-7 str suteikia asmenims teises, o skirtingai 3 str. 3 d. nurodytame priede nustatytas nesąžiningų sutarties sąlygų sąrašas tokių teisių nenustato ir jis turi būti suprantamas kaip pavyzdinis, nebaigtinis. Tai reiškia, jog tam tikra sąlyga, atitinkanti NSD priede įtvirtintas nesąžiningų sutarties sąlygų požymius, nebūtinai turi būti vienareikšmiškai pripažinta kaip nesąžininga, ir atvirkščiai – jei viena ar kita sutarties sąlyga, nepanaši į aukščiau paminėtas pavyzdines, dar nereiškia, jog ji yra sąžininga visais atvejais)

Nesąžiningų sąlygų sąrašo reikšmė

- o Sukuria tam tikras teisinės pareigas ES VN
- o Vaidina ir interpretacinį vaidmenį
- o Pavyzdžio, nurodyto nesąžiningų sąlygų sąrašė, pritaikymas apverčia įrodinėjimo pareigą (arba tiksliau sakant argumentavimo pareigą dėl sąlygos nesąžiningumo)
- o **Praktinė reikšmė** („kontrolinis sąrašas“ (checklist); naudingas teisėjams ar kitoms institucijoms sprendžiant bylas dėl nesąžiningų sutarčių sąlygų; prevencinė priemonė, padedanti sustiprinti vartotojo derybines pozicijas)

Reikšmingos Aplinkybės?

- o Abstraktusis /bendrasis sutarties vertinimas v. konkretusis/individualusis sutarties vertinimas skirtingas rezultatas?
- o Kokių metu atsiradusios aplinkybės yra reikšmingos: sutarties sudarymo metu, sutarties vykdymo metu?
- o NSD 4 str. 1 d. / CK 6.188 str. 5 d.

Nesąžiningų sąlygų naudojimo teisinės pasekmės (I)

- o NSD 6 str. 1 d. - valstybės narės nustato, kad nesąžiningos sąlygos naudojamos sutartyje, kurią pardavėjas ar teikėjas sudaro su vartotoju taip, kaip numatyta jų nacionalinės teisės aktuose, **nebūtų privaloma vartotojui**, ir kad sutartis toliau būtų šalims privaloma tomis sąlygomis, jei ji gali išlikti be nesąžiningų nuostatų

Nesažiningų sąlygų naudojimo teisinės pasekmės (II)

- o „Nebūtų privaloma vartotojui“ reikšmė priklauso nuo nacionalinės teisės nuostatų
- o Dvi taisyklės:
 - o nesažiningos sąlygos neturi būti privalomos vartotojui -**teisinių pasekmių nustatymo tikslas**
 - o likusi sutarties dalis turi galioti, jei ji gali galioti be sutarties sąlygų, kurios buvo pripažintos nesažiningomis, sutarties likimo nustatymo tikslas -**sutarties dalinio negaliojimo klausimas**

Nesąžiningų sąlygų naudojimo teisinės pasekmės (III)

- o Teismo pareiga nustatyti sąlygos nesąžiningumą *ex officio* (tai ne teismo teisė, bet pareiga)
- o *Ex officio* pareiga:
 - o taikoma nepriklausomai nuo to, ar vartotojas prašo pripažinti sąlyga nesąžininga
 - o Taikoma net jei vartotojas nedalyvauja bylos nagrinėjime

Nesąžiningų sąlygų naudojimo teisinės pasekmės (IV)

- o ETT nustatė papildomas sąlygas:
 - o Teismas nustato sąlygos nesąžiningumą jei žino faktines ir teisines aplinkybes
 - o Teismas gali taikyti nagrinėjamą nesąžiningą sąlygą, jei informuoja apie tai vartotoją ir vartotojas neketina remtis tuo, kad sąlyga yra nesąžininga ir jam neprivaloma (vartotojas išvengia nepageidaujamos apsaugos ir užtikrinama jo teisė į informaciją)
 - o Jei teismas nagrinėja ieškinį dėl *res judicata* galią įgijusio arbitražo sprendimo, priimto vartotojui nedalyvaujant, priverstinio vykdymo, tai teismas savo iniciatyva privalo nagrinėti *ex officio* arbitražinės išlygos nesąžiningumą, jei pagal nacionalines procesines normas jis gali atlikti tokį vertinimą nagrinėdamas panašius vidaus teise grindžiamus ieškinius

Nesąžiningų sąlygų naudojimo teisinės pasekmės (V)

- o ETT 2000 m. birželio 27 d. sprendimas sujungtose bylose C-240/98 iki C-244/98 *Océano Grupo Editorial ir Salvat Editores*, (2000)
- o ETT 2002 m. lapkričio 21 d. sprendimas byloje C-473/00 *Cofidis SA v Jean – Lois Fredout*, (2002)
- o ETT 2006 m. spalio 26 d. sprendimas byloje C- 168/05 *Elisa Maria Mostaza Claro v. Centro Móvil Milenium SL*.
- o ETT 2009 m. spalio 6 d. sprendimas byloje C- 40/08 *Asturcom Telecomunicaciones SL v Cristina Rodríguez Nogueira*
- o ETT 2009 m. birželio 4 d. sprendimas byloje C-243/08 *Pannon GSM Zrt. V Erzsébet Sustikné Győrfi*
- o ETT2010 m. lapkričio 9 sprendimas byloje C-137/08 VB *Pénzügi Lízing Zrt. V. Ferenc Schneider*

Nesąžiningų sąlygų kontrolės formos (I)

- o Teisinių gynybos priemonių (arba kitaip žalos atlyginimas) kontrolė (remedial control)
 - o Atsitiktinė
 - o Abstrakčioji
- o Preventyvi kontrolė - tarp sutarties rengimo ir sudarymo – skirta ne tik sandorių pripažinimui negaliojančiais, bet ir siekiant pašalinti nesąžiningas sąlygas
- o Ultra – preventyvi kontrolė - vykdoma, kai yra rengiamos standartinės sutarčių sąlygos, prieš tai, kai jos yra pasiūlomos vartotojams

Nesąžiningų sąlygų kontrolės formos (II)

- o Teisminė
- o Administracinė

Nesąžiningų sąlygų reguliavimas

Pasiūlyme dėl Vartotojų teisių direktyvos

- o Nedideli pakeitimai palyginti su dabartine redakcija
- o Išskirtas atskirai skaidrumo reikalavimas (įskaitant ir susipažinimo reikalavimą)
- o Nustatyta aiški sąlygų sąrašo teisinė prigimtis – pateiktas juodasis ir pilkasis sąrašai/priedai, kuriems nustatyta supaprastinta sąlygų pervarstymo procedūra (Europos Komisijos teisė keisti)

Nesąžiningų sąlygų kontrolės reguliavimas Lietuvoje (I)

- o Nesąžiningų sąlygų kontrolė taikoma tik vartojimo sutarčių atžvilgiu
- o Nėra numatyta išimties dėl privalomųjų įstatymų ar kitų teisės aktų nuostatų
- o Problema dėl individualiai aptartų sąlygų sąvokos
- o Numatytas ribojimas pagrindinių sutarties sąlygų atžvilgiu

Nesąžiningų sąlygų kontrolės reguliavimas Lietuvoje (II)

- o Buvo problema dėl skaidrumo principo ir jo pasekmių įgyvendinimo bei netaikymo kolektyvinių interesų gynimo atveju (CK papildytas 6 d.)
- o Problema dėl nesąžiningų sąlygų materialinės kontrolės kriterijų
- o Sąlygų sąrašo teisinė prigimtis neaiški
- o Sąrašas perkeltas praktiškai pažodžiui

Teismų praktika (I)

- o „CK 6.188 straipsnis, nustatantis nesąžiningų sąlygų vartojimo sutartyse draudimą ir sąžiningumo kontrolę, ir yra specialioji, **tik vartojimo sutartims taikoma norma**, CK nuostatų, įtvirtinančių bendruosius sąžiningumo reikalavimus, atžvilgiu. Šiame straipsnyje nustatyto nesąžiningų sąlygų kontrolės instituto **paskirtis – atkurti sutarties šalių derybinę pusiausvyrą ir užtikrinti sutarčių laisvės principo įgyvendinimą, taip apsaugant vartotoją. Tais atvejais, kai ginčo šalių sudaryta sutartis kvalifikuojama kaip kylanti iš vartojimo teisinių santykių, bylą nagrinėjantis teismas sutarties sąlygas ex officio turi įvertinti pagal CK 6.188 straipsnyje įtvirtintus sąžiningumo kriterijus, nepriklausomai nuo to, kokius reikalavimus reiškia šalys.“**

Teismų praktika (II)

- o „Taigi šio įstatymo prasme nesąžininga gali būti pripažinta individualiai neaparta vartojimo sutarties sąlyga, **atitinkanti du vienas kitą papildančius kriterijus: pirma, prieštaraujanti bendriesiems sąžiningumo reikalavimams, antra, tuo iš esmės pažeidžianti šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą vartotojo nenaudai. Pavyzdiniai esminio šalių teisių ir pareigų pusiausvyros pažeidimo vartotojo nenaudai požymiai** pateikiami CK 6.188 straipsnio 2 dalyje nustatyta nesąžiningų sąlygų sąrašė, kuris pagal **savo esmę vertintinas kaip trečiasis, santykinis, sutarties sąlygų sąžiningumo kriterijus.**“

Teismų praktika (III)

- o „**Vienas vartojimo sutarties sąlygų atitiktis bendriesiems sąžiningumo kriterijams aspektu yra vertinimas, ar jos yra skaidrios, t. y. ar sutarties sąlygos yra aiškios ir suprantamos vartotojui, ir ar verslininkas pateikė vartotojui visą sutarčiai sudaryti reikšmingą informaciją. Neskaidrios sutarties sąlygos negali būti laikomos sąžiningomis, nes vartotojas, kuris nesupranta sutarties sąlygų ar neturi visos apsispręsti reikšmingos informacijos, negali priimti tinkamo sprendimo.**“

Teismų praktika (IV)

- o „Aiškumo reikalavimas reiškia, kad sutarčių sąlygos turi būti parengtos suprantamai, nedviprasmiškai, aiškiai ir tiksliai. Suprantamumo reikalavimas reiškia, kad sutarčių sąlygos turi būti tokios, kad vartotojas gebėtų suprasti jų tikrąją prasmę.“

Teismų praktika (V)

- o „Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, vertinant sutarties sąlygų atitiktį skaidrumo principo reikalavimams, konstatuota, kad ar sutarties sąlygos turinys ir formuluotė išdėstyti aiškiai, turi būti sprendžiama pagal tai, ar esminės nuostatos išdėstytos suprantamai normalių gebėjimų asmeniui, ar daug nuostatų apima sąlyga, ar kiekviena iš jų detalai aptarta. Gali turėti reikšmės tai, kiek situacijų aptariama konkrečioje sąlygoje, kuo viena aptariama situacija skiriasi nuo kitos, ar nurodomos kiekvienos situacijos pasekmės ir kt. Analizuojant išraiškos būdą gali turėti reikšmės tai, ar sąlygos nuostata tiesiogiai suformuluota ir išreikšta taisyklėse ar ne (pavyzdžiui, ji spėjama ar išvestinė iš kitų sąlygų arba išvada apie jos turinį gali būti daroma tik po kelių sąlygų analizės), ar reikšmingos nuostatos pateikiamos nuosekliai vienoje taisyklių dalyje, ar keliose vietose ir dėl to apsunkina susipažinimą ir tinkamą turinio suvokimą, ar nuostata išreikšta valstybine kalba, ar tokiu pat šriftu kaip ir kitos taisyklių sąlygos ir kt. (*Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2006 m. gruodžio 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-689/2006*).“

Teismų praktika VI

- o „Ar vartojimo sutarties sąlyga iš esmės pažeidžia sutarties šalių teisių ir pareigų pusiausvyrą vartotojo nenaudai, teismas turi spręsti kiekvienu konkrečiu atveju vertindamas faktines bylos aplinkybes bei atsižvelgdamas į orientacinius požymius, nustatytus CK 6.188 straipsnio 2 dalyje. Aštuoniolika nesąžiningomis laikytinų vartojimo sutarčių sąlygų nurodyta CK 6.188 straipsnio 2 dalyje. Tai pavyzdinis (orientacinis/indikacinis) nesąžiningų sutarčių sąlygų katalogas, kurio nuostatos turi *specialiųjų, santykinių sąžiningumo vertinimo kriterijų* reikšmę. Siame sąrašė įtvirtintos sutarčių sąlygos, kurias įstatymas preziumuoja nesąžiningomis vartotojams, tačiau įvertinus konkrečias faktines aplinkybes ši prezumpcija gali būti paneigta. Pareiga paneigti nesąžiningumo prezumpciją tenka priešingai ginčo (vartojimo sutarties) šaliai – verslininkui.“

LAT CBS 2011 m. birželio mėn. 15 d. nutartis c.b.Nr.3K-7-272/2011

- o Svarbi taisyklė – hipotekos teisėjas turi pareigą ex officio kvalifikuoti, ar kreditavimo ir hipotekos sutartis nėra vartojimo ir vertinti jų nutraukimo tvarką nustatančias sąlygas sąžiningumo aspektu
- o *Ar hipotekos teisėjas būtų turėjęs pareigą tai daryti ir sutarties registravimo metu?*
- o *Ar tokią pareigą dabar turi notaras?*

LAT CBS 2011 m. birželio mėn. 15 d. nutartis c.b.Nr.3K-7-272/2011

Dėl įkeisto daikto arešto hipotekos kreditoriui kreipusis dėl priverstinio skolos išieškojimo ir laikinųjų apsaugos priemonių skirtumų; dėl hipotekos teisėjo pareigos ex officio kvalifikuoti kreditavimo ir hipotekos sutartis kaip vartojimo ir vertinti jų nutraukimo tvarką nustatančias sąlygas sąžiningumo aspektu (CK 6.188 straipsnis); dėl tinkamo kreditavimo sutarties nutraukimo prieš terminą kaip sąlygos hipotekos kreditoriaus teisei kreiptis dėl skolos išieškojimo įgyvendinti

Nors įkeisto daikto areštas ir laikinosios apsaugos priemonės turi bendrų bruožų - jomis priverstinai laikinai suvaržomos skolininko arba atsakovo turinės teisės, siekiant išsaugoti realaus kreditoriaus arba ieškovo reikalavimo patenkinimo galimybę, tačiau skiriasi šių institutų prigimtis, paskirtis, taikymo prielaidos ir tvarka. Įkeisto daikto arešto, taikomo CPK 558 straipsnio 1 dalies pagrindu, negalima pripažinti tik laikinąja apsaugos priemone CPK 144 straipsnio prasme.

Teismo pareiga ex officio įvertinti vartojimo sutarties sąlygas sąžiningumo aspektu turi būti vykdoma visuotinai nepriklausomai nuo to, kokioje teisminėje procedūroje teisėjas priima su tokių sąlygų vertinimu susijusius procesinius sprendimus. Ši taisyklė taikytina ir ypatingajai teisei, todėl hipotekos teisėjas, vykdydamas išieškojimo iš įkeisto turto procedūras, pagal pateiktus dokumentus nustatęs, jog pagrindinė ir (ar) hipotekos sutartis kvalifikuotina kaip vartojimo, ex officio privalo vertinti, ar sutarčių sąlygos, kuriomis grindžiamas kreditoriaus reikalavimas dėl atitinkamo hipotekos teisėjo atliekamo veiksmo (pavyzdžiui, sutarties nutraukimo pagrindus ir tvarką nustatančios sąlygos), yra sąžiningos (CK 6.188 straipsnis).

Atlikdamas kreditoriaus pareiškime nurodytų reikšmingų teisės taikymui aplinkybių ir pateiktų dokumentų tyrimą hipotekos teisėjas nusprendžia dėl teisinio pareiškėjų reikalavimų pagrįstumo. Kai kreditorius prašo pradėti priverstinį išieškojimą iš hipoteka įkeisto turto (CK 4.192 straipsnis, CPK 558 straipsnis) prieš terminą nutraukus kreditavimo sutartį, jis turi pateikti įrodymus, o hipotekos teisėjas - patikrinti, ar sutartis nutraukta laikantis sutartyje ar įstatyme nustatytos tvarkos.

Kreditavimo sutarties (paprastai kreditas gražinamas per ilgą laiką tarpą periodinėmis įmokomis) bei hipotekos procedūros (išieškojimas vykdomas ne ginčo tvarka, teisėjas neatlieka aplinkybių tyrimo reikalavimo faktinio pagrįstumo aspektu) esmė nulemia tai, kad išieškojimas prieš terminą negali būti pradedamas kreditoriaus pareiškimą dėl nutraukimo vertinant kaip sutarties nutraukimą dėl esminio sutarties pažeidimo (CK 6.217 straipsnio 1 ir 2 dalys). Įstatyme nustatyta, kad tuo atveju, kai sutartis pažeidžiama praleidžiant įvykdymo terminą, ir tai nėra esminis sutarties pažeidimas, kreditorius gali sutartį nutraukti, jeigu kita šalis jos neįvykdo per papildomai nustatytą protinę terminą (CK 6.209 straipsnis, 6.217 straipsnio 3 dalis).

Tais atvejais, kai kreditavimo sutartis nutraukiama prieš terminą ne sutartyje, o įstatyme nustatyta tvarka, šalis privalo laikytis CK 6.217 straipsnyje ir 6.209 straipsnyje įtvirtintų taisyklių, o hipotekos teisėjas, gavęs kreditoriaus pareiškimą dėl priverstinio išieškojimo iš įkeisto turto, privalo patikrinti, ar pagal kreditoriaus nurodytus faktinius duomenis ir pateiktus dokumentus yra pagrindas pradėti išieškojimą (CK 4.192 straipsnio 1 dalis, CPK 558 straipsnis). Įstatyme nustatyta, jog tuo atveju, jeigu termino praleidimas nėra esminis sutarties pažeidimas ir nukentėjusi šalis nustatė protinę papildomą terminą, tai neįvykdyti sutarties per šį terminą, ji gali sutartį nutraukti. Nukentėjusi šalis savo pranešime dėl papildomo termino

Situacija

Sutartis nustato, kad „Užsakovas turi teisę reikalauti pakeisti nekokybiškas prekes bei pašalinti prekės kiekio trūkumus, o esant reikalui įvykdyti prekės garantinį aptarnavimą“. Kitos teisės vartotojui nusipirkus nekokybišką prekę nėra numatytos.

- o Procedūrinė kontrolė:
 - o ar vartotojas turėjo galimybę susipažinti su sutarties
 - o Ar jos aiškios ir suprantamos?
- o Materialinė kontrolė:
 - o Pavyzdinis nesąžiningų sąlygų sąrašas - CK 6.188 str. 2 p.
 - o Jei nebūtų sąrašo – prieštaravimas sąžiningumo principui ir esminis šalių teisių ir pareigų pusiausvyros pažeidimas – veidrodinis vertinimas ir CK normų vertinimas (CK 6.363 str.)